

АДЫГЭ

КЪБР-М И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ
ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА
И ПРАВИТЕЛЬСТВА КЪР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЭЗМ И 1 ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКІ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

ПСАМЪЭ

№100 (24.226) • 2021 ГЪЭМ ШЫЩХЪЭУЛУМ (АВГУСТЫМ) И 21, ЩЭБЭТ • ТХЪЭМАХУЭМ ЩЭ КЪЫДОКІ • И УАСЭР ЗЫ ТУМЭНЩ • adyghe@mail.ru
adygnepsale.ru

Дунейпсо мардэхэм къизагъэ цыху минхэм я зэблэкыплэ

Налшык къыщызэуахаш илъэс зыжанэ хъуауэ ягъэхэзыр «Ищхъэрэ» автовокзалыр. И теплъэки, Іэхуитлъэхуитагъэки, шынагуээншагъэки, хуащІэну ІэхуитхъэбзэхэмкІи ар дунейпсо мардэхэм къозагъэ.

МЫБЫРЭ «Ипщэ» автовокзалымрэ яхуащ «Развитие внутреннего и въездного туризма» федеральнэ программэм ипкъ иткІэ. Ар хъэзыр зэрыхъурэ зманыфІ дэклами, я къызэлухыныр мызэ-мытІэу ягъэІэпхъуащ абы пыщІа Іуэху псори ягъэтэммын, цыхухэм гугъуехъ лей къахуимышзу яутІыпщын папщІэ. ЗэкІэ абы нэхъ хуэхъэзыру къалытащ. Щхъэлыкъуэ дэлъэдэпІэм и деж шахуа «Ищхъэрэ» автовокзалыр.

Къызэлуахыным махуэ зыжанэ иІжу я хэщІапщІэ хъунур зрагъэцыхуащ цыхухэр къызыщІыну ІуэхущІапщІэхэм я лэжбэкІуэхэмрэ къалэ, жылзэхуаку маршрутхэм тетыну автобусхэмрэ таксихэмрэ зезыгъакІуэхэм. Абыхэм вокзалыщІэр хуабжы ягу ирохъ, ауэ, дэтхэнэ зы ІуэхущІэми хуэдзу, хуэсакъуэ бгъэдохъэ.

Пэжщ, дапхуэдизу дахэми Іэхуитлъэхуитми, ар шыщІэныгъэншэкъым. Гугъуш цыхур илъэс куэд хъуауэ зылет гъуэгуанэм къытепшыну. Хэти къохъэлъэкі щыІпщІэхэм зэрыщрагъэкІынуыр зэрыщІысхъэнуыр, абы икІыжу нэгъуэщІ лъэныкъуэхэм зэрыкІуэнур. АрщхъэкІэ цыхур сытми йосэж. АвтовокзалыщІэми есэжынущ. Армырауи хъунукъым: цыхухэм я тыншыгъуэр къызэрагъэпщын папщІэ вокзалыщІэм екІуэлІэу ирапхаш къалэ автобус маршрутхуэ №№1,

7, 18, 21, 24, 33-хэр. Щхъэзакъуэ автомашинэкІэ «Ищхъэрэм» къакІуэхэм папщІэ къэувыІэплэ тыншхэр яхуащ.

Автовокзалым шыщІыхъэкІэ пассажирхэр блокІ шынагуээншагъэр къызэгъэпщэа зэрыхъу гъушІхэкІыр нахуэ зыщІ Іэмэпсымэм. НэгъуэщІ Іэмалу маршрутм шыпэплъэ пэш хуитышхуэм ущІыхъэфынукъым. Апхуэдзу, гурыщхъуэ къытумыхъэми хъунуш автобус къэувыІэплэм хабзэм къемызэгъ Іэмэпсымэ цыхухэм зэрытрамыхъэнумкІэ.

Маршрутым шыпэплъэ щыІпэр къызэгъэпщэащ иджырей мардэм къыгуэв тыншыгъуэхэмкІэ. Шхапэр шыІаш, ауэ сытми зыщыІбгъэпсэхуи хъунуш. Пассажирыр зыхуей-зыхуэфІхэр щыгуэтыным псори хуэунтІащ; анэмрэ сабиймрэ я пэш щхъэхуэ, медицинэ пэшхэр къыщызэлуахаш. Зи узыншагъэм сэкъат иІэхэм папщІэ вокзалыр къызэгъэпщэащ лифткІэ, пандус щхъэхуэкІэ.

«Ищхъэрэ» автовокзалым къытекІыу транспортыр Дзэлыкъуэ, Прохладнэ, Бахъсэн, Іуащхъэмахуэ, Шаджэм районхэм макІуэ - псори зэхту унэтІыныгъэ 42-мкІэ зэброкІ. Зэуэ абы къытехъэфынуш автотранспорт 500-м нэблагъэ.

Аруан лъэныкъуэкІэ къыкІхэр къыщыувыІэну «Ипщэ» автовокзалри хъэзырщ. АрщхъэкІэ абы къызэрекІуэлІэну, зэрытекІыжыну щыкІлэхэр иджыри нэсу зэрамыубзыхуа къыхэкІыу, и къызэлухыныр зэкІэ ягъэгъуэв.

Тхыгъэри сурэтхэри ЖЫЛАСЭ Замир ейщ.

Къэрал къулыктушцлалэхэм

Махуэшхуэхэр

Махуэшхуэхэр зэрырагъэклуэкыну шыкълэм теухуауэ

КъБР-м и Итатхьэм шыцхьэулым и 18-м иригъэклуэащ «муниципальнэ сыхьэт» зэлушцэр. Абы хэташ КъБР-м и Правительствэм и Унафэци Мусуков Алий, КъБР-м и Итатхьэм и Администрацэм и Унафэци Къуэдзюкьэу Мухьэмэд, муниципальнэ зэгхьэныгъэхэм я администрацэхэм я Итатхьэ-хэр.

ЗЭЛУШЦЭМ шыцхьэулым лъэпкэ проектхэр гъэзэщцэн и лъэныкъуэкълэ зэкълэ зрагъэхьулаэхэр, цыхуэхэм вакцинэр яхьэлхьэным теухуа лэжыгъэр зэрэклуэкыр, апухуэдэу тепсэлъыащ, гъэ еджэ-гъуэщцэмэр фокладэм и пэщцлэдэм хабзэ хьуауэ ягъэлъаплэ махуэшхуэхэмэр зэрырагъэклуэащ.

Мусуков Алий зэлушцэм хэтхэр шыгъуауэ ицлэщ цынальхьэм унэтныныгъытныкълэ - «Ущипсэуну тынш шыплэ», «Сабийхэм заужыны папщцэ псоми зэхуэдэ лэмалхэр ялэн» жыхуилэхэмкълэ - лэжыгъэхэр къанэ щлагъуэ шымылэу зэрыщцэуащ. Зэрыщыту къапщтэмэ, лъэпкэ проектхэм шыубызуахэр гъэзэщцэ-ным трагъэклуэащны мылькым шыцу процент 53-м щцгъур ахэр зыхуахэм къыхуагъэсэбпаклэщ икълэ ар Урысейм и адрей цынальхьэм яхуэщцэуащ бжыгъэхэм шлэгъу.

Мусуковым администрацэхэм я Итатхьэхэм гу лъаригъэтэщ ухуэныгъэ зыбжанэм ехьэлэуэ зэфла-гъэкълыхьэу лэжыгъэм, апухуэдэу къэралым ис цыхуэхэр бжыныны теухуауэ къапщтэ лэжыгъэм зыхуэгъэхьэ-зырын зэрыхуэым.

Премьер-министрым республикэм и Итатхьэхэр шы-гъуауэ ицлэщ курьт школыцлэхуэ Солдатскэ стани-цэмэр Ново-Ивановскэ къуажэмэр шаухуахэр къызэ-рызэлуахьыным хуэдэу хьэзыр зэрыхуэам, ахэр муни-ципалитетхэм я мылькым зэрырагъэхьэуым, Дзэлы-кыуэкъуажэ дэт курьт еджалпэр зэгъэпэщцэнынымрэ Бахьсэн шаухуэ ФОК-мэр ехьэлэ лэжыгъэхэри и кълэм зэрынагъэблэгъам.

Муниципальнэ администрацэхэм я Итатхьэхэм къалэнэ хуагъуауэщ вакцинэр цыхуэхэм лэмалыншэу яхьэлхьэным хуэгъэза лэжыгъэр я цынальхьэхэм хуибудэ луэхуцлалэхэм шыцлагъэхуэубжэну, «Рос-потребнадзор»-м фокладэм и 1-м къыщыщцлэдэуэ къэпщытэныгъэхэр зэрыригъэклуэащны квалыт-энэ. А луэхур нэхьыфлу щеклуэкълэм я щалхьэу къа-хьащ. Дзэлыкыуэ муниципальнэ цынальхэр. Абы мастэр зыхалхьэхэм я бжыгъэр процент 58,6-рэ шохьу. Узыфэм шызыхуэмэ мастэр цыхуэхэм

яхьэлхьэнымкълэ лэжыгъэфл щеклуэкълэм ящыщ луащхьэхэм муницпалнэ цынальхьэмэр Прох-ладнэ къалэ округым.

Зэлушцэм шытепсэлъыащ Щцэныгъэхэм я махуэм, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Къэралыгъуэм и махуэмэр Урысей ныпым и махуэмэр ехьэлэ дауэ-дапцэхэр зэрырагъэклуэащны шыкълэм. Къуэдзюкьэу Мухьэмэд къыхигъэтэщ махуэшхуэхэр онлайн жып-хьэм иту е цыхуэ 50 нэхьэр нэхьыбэ зэхьыхьэу, утыку зэлухахэм шыцэхуэу зэрырагъэклуэащны. Нэхьэ мы-хьэнэшхуэ зылэхэм ящыцу Къуэдзюкьэу Мухьэмэд жи-лащ Урысей ныпым и махуэм ехьэлэхэр: Урысей Федерациэм и къэралыгъуэм и дамыгъэр луащхьэ-махуэ и шыгум дахьыну.

А луэхур ирагъэклуэащны МЧС-м и луэхуцлалэу КъБР-м шыцэм и лэжыкълэхэм, луащхьэхэм му-ниципальнэ цынальхэм и шыплэ администрацэр и щцгъэкьэу. Урысейм и къэрал ныпхэм а махуэм ягъэдэхэнущ муниципалитетхэм я уэрэмхэмэр цыхуэ зэхуэсыплэхэмэр.

Жылэхэр псыкълэ къызэгъэпэщыным ехьэлэ гугъуэхэр

Клуэкуэ Казбек лэжыгъэ луэхуэкълэ шылащ Кыщпэк псы къыщцлэщыплэм. Абы шыгъуащ ухуэныгъэмэр псэуплэ-коммунальнэ хозияствэмкълэ министр Бэрбэч Алим, Налшык къалэ округым и шыплэ администрацэм и Итатхьэ Ахьуэжы Таймураз, «Водоканал» луэхуцлалэм и унафэци Жан-къазий Анзор.

«Кыщцлэ» псы къыщцлэщыплэщ Налшык и Иыхьэ щанэмэр абы къедза жылэхэмэр шыпсэхэм къа-гъэсэбп псыр мы зманым къэзытыр. Абдеж шытепсэлъыащ абы и лэжыгъэр адэклэ зэтеухуауэ иригъэклуэащны пыща луэхуэм, республикэм и къалашхьэм дэсхэр зэфнэу псыкълэ ирикьэу къызэ-гъэпэщцэ хун папщцэ ар зыхуэныкыуэ зэхуэуащны-гъэхэм.

Республикэм и жылэхэр псыкълэ къызэгъэпэщыным хэлъ гугъуэхэ нэхьыщхьэр зыпыщлар бжамийхэр жыы зэрыхьуарщ. «Псы къабзэ» цынальхэ проектым хьыхьэу 2021 гъэм я мурадщ псы къыщцлэщыплэ 19 яхуэну е зэрагъэпэщыны. Абыхэм сом мелуани 130-рэ хуэдиз теклуэдэнущ. Илхэс кълэм а проектым ипкэ иткълэ ящлэщ псы къыщцлэщыплэ 32-рэ, абыхэм бжамийхэр укьуэдинри, псы къыщцлэщыплэхэр убруунри, псыр къыдэзышей лэмэпсымэхэр абыхэм тегъэуванри яхту.

Спортым, щэнхабзэм республикэм зыщегъэужыным йогугъуэ

Иджырей пятиборьем зыщыхуагъэсэ спорт луэху-цлалэм и ухуэныгъэр зэрэклуэкыр КъБР-м и Итат-хьэ Клуэкуэ Казбек зригъэкьуащ. Абы хьыхьэ шы-цлалэм лэжыкълэхэм цыр ухуэныгъэм щыхуа-гъэхьэзыр, инженер коммунацихэр дальхьэ.

КОМПЛЕКСЫР ящлэ «Демографии» лъэпкэ проек-тым и «Спортыр ди псэукълэм и мардэщ» къэрал проек-тым хьыхьэу. Ухуэныгъэм сом мелуан 270-рэ хухахэщ, ар 2022 гъэм и дыгъэгъэзэм яхуэну я мурадщ.

Комплексым хэтнущ метр 42-рэ зи кълыхьагъыну, метр 24-рэ зи бгъуагъыну залышхуэ, езым и лъага-гъынуш метрий нэхьэр мынэхэ мащцэ. Абы къыкыра-щи, унэм спорт лэужыгъуэ куэдми зыщыхуагъэсэ-фынущ, зэлуэу зэхуэмдыдэхэри щрагъэклуэащны-нуш. Проектым апухуэдэу хэтц Иыхьийуэ гъуэша, метр тхуцлэ кълыхьагъыну псыгъэн, иджырей лэмэпсы-мэхэмкълэ къызэгъэпэщцэ тренажёр зал, спорт нэща-нэуаплэ, комплексным екьуаплэхэм зыщцгъэпэщцэны-нуш, зытлэщыплэ-зыхуэуаплэ, нэгъуэщцлэ пэхьэри.

Мыбы шаухуэнуш зи гъунэхэм къэжыкълэпэхэр илэ-ну футбол джэгуплэ. Абы зэлушцлэхэм еплъыну къа-клуэхэр зэрысыну трибунахэри хэтнущ.

Республикэм и Итатхьэхэм апухуэдэу зыщиплъыащ Ашуровым и цлэр зезыхьэ уэрэмым щалыну щэн-хабзэ центрыр зыхуэзэну шыкълэм. Ари 2022 гъэм къыриубыдэу яхуын хуыш. Центрыр шыным трагъэ-клуэдэн папщцэ республикэм «Щэнхабзэ» лъэпкэ проектым хьыхьэу къэрал бюджетым шыцу къы-хуаутыпщлэщ сом мелуани 197-м щцгъуэ. Щэнхабзэ центрыщцлэ хэтнущ цыхуэ 200 зэуэ зыщцлэхуэну пэ-шышхуэр, къыщыфэ, цыхуэхэм я лэпкълэпкъым шы-щрагъэщцлэ, артистхэм къагъэсэбп хьэлшыпхэр, я фэилхьэуащхьэр зыщцлэщыны, нэгъуэщцлэ пэхьэри, класс хьэхэхэр шыдлэжэуащ, шыгъын флэдзаплэ-хэри. А унэр и архитекторкълэ къащхьэщцлэ республи-кэм и адрей ухуэныгъэхэм - абы удз гъэгъа теллэу илэу ящынуш. «Центрыщцлэ сабийхэмэр щцлэгъуауэл-мэр лэмал псори щалэнущ я творческэ зчыихэр къы-зыкълыхьэнымкълэ, унэтныныгъэ куэдкълэ заужыныны-кълэ», - къыхигъэтэщцлэ Клуэкуэ Казбек.

Итатхьэхэм ухуэныгъэр езыгъэклуэащны пщэрэлы ящцлэщцлэ унэхьэхэм екьуаплэ гъуэгъуэр тэмэу ящцлэ икълэ абыхэм къедза шыплэхэри зэлуэзэпэщцэ шытныны егупсыныны. «Дэ нобэ социальнэ мыхьэнэ зилэ ухуэныгъэхэр едгъэклуэащны и закьуэуащны, атлэ абыхэм я хьурейгъэхэри догъэтэхэ, къалэр зэрыщцлэу зэлуэзэпэщцлэ», - къыхигъэтэщцлэ Клуэкуэ Казбек. Къымыдэкълэ, «Шынагъуэныш икълэ флэгъуэ зилэ гъуэгъуэр» лъэпкэ проектым ипкэ иткълэ дызэрлэ илхэсым зи гугъуэ уэрэмхэм я гъуэгъуэр, лъэс зекьуаплэхэр зэрагъэпэщцэнынуш, гъуэгъуэ луфэхэр къа-гъэнхуэнуш, абыхэм хьуэантлэгъэхэр щыхасэнущ.

КъБР-м и Итатхьэхэмэр Правительствэмэр я пресс-луэхуцлалэ

Тхьыдэ куу зилэ

Шыцхьэулым и 22-м Урысей Федерациэм и къэрал ныпым и махуэр ягъэлъаплэ.

УРЫСЕЙ бэрэкътым и тхьыдэр жыкьэ, илхэс 310-кълэ узэлэбэкълэжмэ, къыщцжэ. 1705 гъэм шышылэм и 20-м Пётр Езанэм унафэ ищлэуэ шытащ сату луэхум епха кълыхьэхэм хужь-щылух-плъы-жыфэ ныпыр щалэтыну. Абы езым ныпым и теплэр зы-хуэдэнур тхылымплэм щри-тхьат, плыфэхэр зэрызэкълэ-лэыкълэуныри гъэнхуэуэ. Уры-сей ныпыр XIX лэццыгъуэ щцлэондэ флотым ейуэ къэ-гъуэгурыкълэу. 1991 гъэм

РСФСР-м и Совет Нэхьыщ-хьэм и унафэклэ ар Урысей Федерациэм и бэрэкъ нэхьыщ-хьэу къалытащ. Абы ипэклэ, зэрыщцлэщи, Совет Урысейм къыгъэсэбпэу цытар гъубжэ-рэ уадэрэ зылтэ чэтэн плы-жыфэфэрт.

Махуэшхуэм бэрэкъыр къа-лэт УФ-м и гимныр къеуэу. Къэрал лэнатлэ лутхэм я гуащлэм пэкуэу дамыгъэхэр хуагъэфашэ. Апухуэдэу, а махуэм Урысейм и цынальхэ псоми пшыхьэр, спорт зэ-хьыхьэхэр, флешмообхэр, мас-тер-классхэр щрагъэклуэклэ, къэрал дамыгъэм и мыхьэ-нэр кърагъэлъагъуэу.

Ныпым и махуэм рекордхэр щцлэгъуэу шыцлэщ. Псалэм папщцэ, 2011 гъэм Шэсэнэм Урысейм цынхьэ ил дьыдэ бэрэкъыр къыщцлэщцлэ. Ар Ойсахэрэ Центройрэ я зэ-хуакум хуэзэу, метр 300 и лъагагъуэу флэдзэуэ шытащ. Ныпым метр зэгъуэзэнатлэ 150-рэ къызэщцлэуыдырт. 2014 гъэм шыцхьэулым и 22-м Омск къалэрэ къэрал псом цырылуэ шыцхьэуауэ шытащ автомашинэ 225-р я плы-фэклэ зэрызэкълэуащны хуейм хуэдэу ягъуэу бэрэ-къым и теплэр къызэрагъэ-лэзгъуауащ.

БАГЪЭТЫР Луизэ.

Махуэгъэпс

Егъэджэныгъэ

Мы махуэхэм

Шыщхъэулым и 21, цэбэт

♦Терроризм и зранкIэ хэкуэдэхэр ягу кыщагъэ-кIыж дунейпс махуэхэ

♦Урысейм цагъэлапIэ Офицерым и махуэр

♦1561гъэм Урысейм и паштыхъ Грозный Иван шхъэгъусу ишаш къэбэрдеипш Идар Темрыкхуэ ипхуэ Гуашэнэ (Мария).

♦1923 гъэм СССР-м и Къэрал планыр кызырагъэлапш.

♦1943 гъэм СССР-м унафэ кыщашащ Суворовым, Нахимовым и Цэхэр зезыхъэ, ныхъыщIэхэр шрагъэджэну дзэ училищэхэр кызыгъэпэщыным теухуауэ.

♦1964 гъэм Къэбэрдей-Балъкъэрэм и Цыхубэхэм я V сьэдыр екIуэлаш.

♦1991 гъэм ГКЧП-м къэралым кыщызэргъэпэщэ лутчым и мурадахэр кызырэмыхулар наIуэ къэхуаш, Совет Союзым властыр цызылIэцзыгъэхъэну хушIэкъуахэр лубыдаш.

♦Театрыр кинонр я актрисэ, СССР-м и Цыхубэ артисткэ Артане Вие кызырэлхуэр ильэс 92-рэ ирокхуэ.

♦Ямайкэм щыщ спортсмен цIарыуэ, дунейм атлетикэ псынщIэмIкэ пщыкIуэрэ чемпион цыхуэа, Олимп Джэгухэм 8 щытекIуа Болт Усейн и ныхъыр ильэс 35-рэ ирокхуэ.

♦Урысей биатлонист, Олимп чемпион, нэгъуэщI дунейпс зэхъэзэхуэ кудэми цытекIуа, УФ-м спортымIкэ шыхъэ зилэ и мастер Шипулин Антон и ныхъыр ильэс 34-рэ ирокхуэ.

Шыщхъэулым и 22, тхъэмахуэ

♦Зи диныр, нэгъуэщI зи фIэхъуныгъэхэр зылаубыду залымыгъэ зыкIэлызэрэхъахэр, абы зи гъащIэр хэзылхъахэр ягу кыщагъэ-кIыж дунейпс махуэхэ

♦Урысей Федерациэм и Къэрал нылым и махуэхэ. 1991 гъэм РСФСР-м и Совет Нэхъыщхъэм и зи мычэхуэ сессием унафэ кыщашащ Урысейм и иджырей ныпыщIэр - хужь-шыхуэ-плывыж пIыффахуэ зегуэлыр - къэралым и дамыгъэу кэ-лытыным теухуауэ. Нэхъ иужь-кIэ, 1994 гъэм шыщхъэулым и 20-м, УФ-м и Президентым Iэ шидIащ «Урысей Федерациэм и Къэрал нылым теухуауэ» унафэм.

♦Коми Республикэм и махуэхэ. 1921 гъэм РСФСР-м хыхъуэ кызырагъэлапш Коми (Зырян) автономнэ областыр.

♦1942 гъэм Челябинск кыалэм дэт Кировскэ заводым куэду кыщыщIагъэ-кIыж шидIащ Т-34 танкыр.

♦1959 гъэм Тэрч кыалэм лэжъэн шыщидIащ налмэс Iэмэ-псымэхэр кыщыщIагъэ-кIэ заводым.

♦1990 гъэм япэу эфирым кыщашащ къэрал унафэм шIэмывт «Эхо Москвы» радиостанцыр.

♦2012 гъэм Урысейр Дунейпс сату зэгъуэныгъэм хыхъащ.

♦Экономикэ шIэныгъэхэм я доктор, КъБКХУ-м и профессор

Къуыщхъэ Iэбу кызырэлхуэр ильэс 94-рэ ирокхуэ.

♦Урысей актёр, Тэтэрстан Республикэм шыхъэ зилэ и артист, УФ-м и Къэрал саугъэтыр зрата Башаров Марат и ныхъыр ильэс 47-рэ ирокхуэ.

Дунейм и шытыкIэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымIкIэ, Налшык уфауэ шыщытынуш, пIалъэ-пIалъэ-кIэрэ уэш кыщешхынуш, Хуабэр махуэм градус 25 - 26-рэ, жэщым градус 19 - 20 цыхъуэнуш.

Шыщхъэулым и 23, бIышхъэ

♦ГъэрэхэмIкэ сату шыным хэ-кIуэдэхэм я фэелпыр ца-гъэлапIэ дунейпс махуэхэ

♦Урысейм и дзэ шыхъым и махуэхэ - 1943 гъэм СССР-м и Дзэ Пльыжым Курск и деж нэмыцэ-фашистыдзэр шызы-трикхуэуаш.

♦1382 гъэм Урысейм артиллере дзэхэр кыщызэрагъэла-пш. Ахэр япэу кыгъэсэбэ-лаш Тохуэтэмш хъаныр Мэз-куу шытеуам цыгыуэ.

♦1935 гъэм СССР-м и Цыхубэ комиссархэм я советымрэ Компартым и ЦК-мрэ унафэ кыщашащ Кремлым и чэца-нэхэм шхитIэ зыфIэт бгъэхэр кыгъэхуауэ ктуапитхуэ зилэ ва-гъуэхэр тегъэуэзыным теухуауэ. Абы пIалъэ пныухыкIаи хуагъэу-ват - Октябрь Революцэ Иным и махуэр цагъэлапIэ шкIуэ-гъуэм и 7-м и пэ кыхуэу а лэ-жыгъэр зэфIэкIауэ шытын хуейт.

♦1939 гъэм Iэ традищ Моло-товымрэ Рибентропрэ я з-гурулуэныгъэ цIэр иIэу тхыдэм хыхъа дэфтэртым. Абы кыщы-гъэлыгъэуат Совет Союзымрэ Германиямрэ зыр адрейм те-мууэным хуэунтIауэ кыалэн зыщашыжхэр.

♦1942 гъэм нэмыцэ кхъухъла-тэхэм Сталинград «лагыым уэш» шрагъэшхаш. Абдеж кыщешащ кыалэр бийм шы-хъуэмзым хуэунтIауэ зауэшхуэр.

♦1943 гъэм советыдэхэм Харьков кыалэр нэмыцэ-фа-шистыдзэхэм кыIэщIагъэ-кIыж-аш.

♦1959 гъэм США-м и Прави-тельствэм унафэ ишашащ я къэ-ралым и курыт школ 400-м уры-сыбзэр шаджыным теухуауэ.

♦1991 гъэм Ельцин Борис кыд-идгъэ-кIа унафэм ипкэ итIкIэ КПСС-м и иригъэ-кIуэ-кIэ лэжы-гъэмрэ «Правда» газетыр кыд-дэгъэ-кIынымрэ къэралым кы-щызэтрагъэувылIащ.

♦1992 гъэм ШIэныгъэхэмIкэ Дунейпс Адыгэ академиер кызырагъэлапш.

♦Урысей император Иван VI кызырэлхуэр ильэс 281-рэ ирокхуэ.

♦КъБР-м шыхъэ зилэ и артисткэ Шортэн Даниткэ кызырэлхуэр ильэс 95-рэ ирокхуэ.

♦Къэрал кыулыкхуэцIэ, Шэшэн Республикэм и япэ президент шыта Кадыров Ахъмэт кызы-ралхуэр ильэс 70 ирокхуэ.

♦Пшынауэ, УФ-м шыхъэ зилэ и артист, КъБР-м гъуазджэхэм-кIэ шыхъэ зилэ и лэжыкIуэ ХъспащIэ Заудин и ныхъыр ильэс 65-рэ ирокхуэ.

Дунейм и шытыкIэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымIкIэ, Налшык пшэр те-хъэ-текIыу шыщытынуш, пIалъэ-пIалъэ-кIэрэ уэш кыщешхынуш, Хуабэр махуэм градус 24 - 25-рэ, жэщым градус 18 - 19 цыхъуэнуш.

Зыгъэхъэзырар ЖЪЭКIЭМЫХЪУэ Маринэщ.

Лъэпкэ Лушыгъэ:

Дахэ псори дахэкъым.

ШIэныгъэ зрагъэгъуэнтауэ кыагъэзэж

2019 гъэм ШIэныгъэхэмIкэ Дунейпс Адыгэ Академием псапашIэ егъэджэныгъэ программэр иублэри, злеуэ-кIэ кыыхаха шIалэрэ пшашауэ 26-рэ хамэ къэрал еджалIэ нэхъыфIэхэм я шIэныгъэр шыхагъэхъуэну ягъэ-кIуауэ шыташ. ИлъэсигIкIэ еджа ди-лэпкэ-гъэхэм иджы кыа-гъэзэж, я кыэхъым зиужь-кIэрэ лэжыгъэм и пIалъэ зра-гъэщIауэ.

ЗИ ГУГЪУ тшIы проектыр кыыхъэ-кIуэу хъэрэчтыщIэ цIарыуэ, ШIДАА-м и Президентым и кыалэнхэр зыгъэ-зэ-цIэ Къанокхуэ Арсенц.

Пандемием ирихъэлапIа, гугъуэхэ куэд дунейм кыщы-хъуауа, Уэршыкхуэ Альберт-рэ Тхъэмкхуэ Iэминэрэ - Ин-джылызым, Пшынокхуэ Ди-анэ - Нидерландхэм, Батыр Мухъэмдрэ Жынэ Сэтэнейрэ - Швейцарием, Хъэмзы Залым - Франджым, Тау Анзор - Бель-гием, Гуэцокхуэ Марианнэ Испанием кIуэфакхт, кыап-зылхъа кыалэнхэм хъарзы-нэу палъэуащ иджы кыагъэ-зэж.

ЕджакIуэ кIуахэм жуапы-лыныгъэ ин яхъэлу Iуэхум яужь итащ, гъэщIэгъуэн куэди ял-бэ-гъуэну хунсащ. Ахэр Инстагра-мын шIалэ напэ-кIуэцIэхэм кы-щашауэ.

Къанокхуэ Арсен Къэбэр-дей-Балъкъэр Республикэм и я-лэ-татхъуэ шыщытам цыхуэ

300-м нэблагъэ хамэ къэрал-хэм шригъэджауэ шытащ икIи ильэ-гъуащ абы кыпэ-кIуа сэ-бэпынагъыр. Иджы ШIДАА-м и нэлэ шIэтэ ильэсым цыхуэ 50 хуэдиз игъэ-кIуэну зэримура-дыр жэлэ:

- Япэ злеуэм кыыхыкхуэ зи зэфIэкIэ зыгъэлыгъуа адыгэ ныхъыщIэхэм фыщIэ яху-зощI. Сэ хъэкэ сшыхуауэ:

апхуэдиз зэфIэкIэ, шIэныгъэ зыбгъэдэлэ интеллигент шIа-лэуэхэм кыалэн гугъу яхуэ-д-гъэувырктым. ЕджалIэ нэ-хъыщхъэ нэхъыфIэ диджэр къауа нэужь, ахэр дэни шы-лажъэну хуитш, ауэ я бээр, я хабзэр зыщагъэгъушIащ хъу-ныкым. Дэнэ шылсэуаи, шы-лажъэми, я хэкужэ кыагъэ-зэжынуш абыхэм, я лэпкыым хуэщхъэпэнуш. Дэ аращ зы-тетщыхыр. ПсынщIащэу зы-зыхъуэж мы дунейм ди лэп-кыыр декIуэ дэбакхуэмэ, ди насыпш.

ШIалэхэмрэ пшашэхэмрэ дзэщIа къэралхэр кыазэры-щыхъуам, зэрыр гъэджа шIы-кIэм, къадеджакхэр зыхуэдэм, я мурадхэм Урысейм къа-щыпэпIэхэм тедгъэспалы-хуэ ди газетым и кыыкIэ-кIуэ кыдыдкIыгъуэхэм кытеддэ-нуш.

НЭЩIЭПЫДЖЭ Замирэ.

Гулытыи гущIэгъуи

Псэушхъэ екIуэллэпIэншэхэм я дунейпс махуэр (International Homeless Animals Day) мы гъэм шыщхъэулым и 21-м ягъэлапIэ.

КъЫЗДИКИАР ямыщIэ, зымы имей хэхэм, джэдухэм, нэгъуэщI абы хуэдэхэми гулытэ хэха яхуэщIын зэрыхуейр япэ дидэу къэрал Iуэху шашIэр 1992 гъэрэщ. Абы шыгъуэщ, Псэу-шхъэхэм я хуитыныгъэхэр хъумэнымIкэ жы-лагъуэ зэгъуэныгъэу США-м шылэм (ISAR) и жэрдэмIкэ, а махуэр дунейпс махуэгъэпсым шыхагъэхэр.

Кыхуеджэныгъэр а къэралым шыдаIыгъаш лъакхуипIкIэ зекIуэ псэушхъэхэм ядэлэ-кхуныр зи пшэрылуэ кызылхытэ цыхуэ поми. Куэд дэмыкIуэ а Iуэхум нэгъуэщI хэгъэгухэми зыужьыныгъэ цыгъуэташ.

Абы лъандэрэ, зи гугъу тшIы зэгъуэныгъэм хуэдэхэм ильэс кэс шыщхъэулым и ешанэ шэбэтым ирагъэ-кIуэ-кIэ хабзэщ, псэушхъэ екIуэ-лэпIэншэхэм жылагъуэм гу лъэгэгэтэным, гущIэгъу хуэгъэщыным, уеблэмэ я унагуэхэм апхуэдэхэр зрашэлIэжыным кыхуэзыдэж дэрехэр, гъэлэгъуэныгъэхэр, кынэмыщI Iуэхугъуэхэри.

Сыт, атIэ, псэушхъэ екIуэллэпIэншэхэм ядэлэ-кхуэны шыхуейр? А ушIэмэ и жуапри кы-гъэтыгыуейктым. Феуэпысыт-ахэри, дэщхуэ, узми мэжалэми егъэгулэз, зэщыр къащыпкы-рыкыи, нэжэужагъэр шызыащIы цыщэщ. АтIэмэ, унагуэу псэушхъэхэми ешхуэ, екIуэллэ-пIэншэхэри кытхуэпэжыфынут, фIыуэ дыкка-лэ-гъагъыфнут, кыддэщIэгъуэнымIкэ я «насып» кымыкIаи.

А псом кыхэжIыуи, гущIэгъуэ зилэ цыхуэр хуит дунейм дауэ зэрытэтыну, псэушхъэ екIуэллэ-

пIэншэхэр шылэми зэхукIуэ, шхын шхэ-кIэ-лэуэ, тхъэмыщIагъэ кылысыауэ кыIэщIа-лэ-гъуэа иужькIэ?

Къэдгъэлыгъуэмэ, иужьрей ильэсы 10 - 15-м Урысей Федерациэм хуабжы шыхъуэуащ уна-гъуэхэм имыс, имей хэхэм я бжыгъэми.

АтIэмэ, ди къэралым Псэушхъэхэм я хуиты-ныгъэхэр хъумэнымIкэ «Вита» центрым и IэщIагъэлIэхэм кызырабжамIкэ, УФ-м псэу-шхъэ екIуэллэпIэншэхэм я бжыгъэр мы зэ-маным мин 600-м кыщыщIэдзауэ мин 700-м цынэблэгъаш. Абы шыгъуэуащ, Урысей Фе-дерациэм и шыналэхэм ящыду 60-м зи бэ-зыпсалэхэм шакIэлыпылэ егъэщIауэ мы-зыгауэу-кIэ кыщызэрагъэлапшэр 460-м нызэрыхъэс кыудейш.

КЪУМАХУЭ Аслъэн.

Ди хьэщӕщым

Мӕкъумӕш

БЖЪЭДЫГЪУ АКСАНЭ:

«Сэ адыгӕбзэм дэни сынехьӕс!»

Бжъэдыгъу Аксанэ куэдм къацӕыху адыгӕ шхыныгъуэхэр...

Хьэл-шӕнкӕ хӕкурисхэм къащӕщӕкӕйу къыппыцхьуа хӕхӕхэр?

Хамӕ шыппӕм шыпсӕу пӕтр, Хӕкум шыпсӕу адыгӕхэм ещӕх дьӕдӕх хьӕл-шӕнкӕр, я зыщӕйкӕхэр, я телпӕр, я Псалъӕкӕи, я зыгъӕгусӕкӕи, я гущы-лӕкӕи, я зыгъӕлӕкӕи, я гущы-лӕкӕи...

Уӕ къэрал куӕдым ушыцӕш. Зыгъур къахӕбгъӕш-хӕхуӕкӕр?

Ильӕситӕ илӕз Тыркум ялӕз сыщыкӕуар. «Къэралыгъу-шхуӕхэм я лӕзужкӕи» («По следам великих цивилизаций») еджӕу Тыркум шыцӕт нӕгъуӕгъуӕж тур. Сочӕ цыху-гъӕ зыгъӕхӕхуӕуа зы бзыл-хуӕгъу сшыгыту дыкӕуат. Километр мин 12 къызызӕхтӕкӕу-хъащ, къали 9 къызызӕуыды-дӕу. «Троянский конь», «Храм Артемиды», «Топкапы»... Мыхӕр сӕуы шыппӕт тельдыджӕ! Илӕнӕ, зы хьӕлӕмӕт... Гъуӕгуу дьырыкӕуар, зы цыц кӕлӕп ягъӕхъуӕлӕу дрихъӕлӕкӕм - псоми зыгъур хасат. Гъу-губгъу нӕгъунӕ удз гъӕгъат. Абы шыгъуӕм тцыгыӕуа шы-плӕгъӕлӕгъуӕм (экскурсоводым) гунӕс къысшыцӕшцӕ Тыркур. Ар ухуӕныгъуӕхэм зӕр-рӕтӕспӕлӕхъым, тхьӕдэм зӕр-рӕхӕбӕм, дигъӕлӕгъуӕхэм хъыбару ядыщӕигъуӕхэм уда-хъӕхьрт.

Хамӕ шыппӕм адыгӕ-бзӕр къащӕщӕбӕрӕр?

Сӕ адыгӕбзэм дэни сыне-хьӕс! Дӕнӕ шыппӕл сыкӕуым, адыгӕбзӕщ сызӕрыпсалъӕр, лӕмал илӕхъэм. Инджылыз-бӕи сощӕл хьӕрзынӕу, тырку-бзӕми хызощӕкӕи, ауӕ адыгӕ-бзӕкӕлӕ пӕлӕн шызодзӕ. Сӕ шыцӕмӕлӕспӕлӕнурӕи! Си адыгӕбзӕм си лӕпӕрмӕшӕр шызогъури, сызыхуейр зы-жӕслӕм къыгурӕуӕу. Сӕ, псалъӕ папцӕл, Истамбыл сь-дӕтмӕ, абы сӕт хуӕд лӕпӕкӕи сыщызоффынущ. Абы и бӕрр шхьӕ сӕ къӕспӕлӕхъуан хуей! Бзӕрӕм сытхъэмми, араш! «Лло мыбы жыппӕр?», «Сӕт и

Уасӕр? - жызоӕри сытетц.

Уӕ сытыт узыхуеджар. Аксанэ?

Къӕбӕрдей-Балькӕр къӕр университетим учӕтырӕ экономикӕмкӕи ӕ факультетӕр 1992 гъэм, МГУ-м географиемкӕи ӕ факультетӕр 1998 гъэм, МВД-м Краснодар шӕлӕ ӕ университетӕр юристу 2009 гъэм къӕзуахц. 2000 гъэм экономикӕр управленӕмкӕи кандидат лӕжыгъӕр къыз-гъӕлӕкӕи. КъӕБКЪ-р къӕзуах нӕужӕ, Мӕкъумӕш академием егъдӕжӕкӕуу сыщылажӕащ. Диссертацӕ цыстхым цыгъуӕ, Москва сыкӕуан хуей хъуащ, иджы хуӕдзу Интернеткӕи къӕбӕгъӕхъур узыхуейхэм ухӕллӕ хьуртӕкхым а зма-нӕм, библиотекӕм ушылӕжӕн хуейт. Академием къыздӕла-гъӕ бзылхуӕгъӕр сӕрӕ зыгъ-шӕдгъури дыкӕуащ - абы ит-хьрт диссертацӕ.

Москва дьӕрӕшыцӕ мазӕр си нӕбжӕгъуӕм сӕрӕ махуӕ телъыджӕ защӕу дигу къинащ. Зыпмыуӕу шӕцӕхъу къытшы-щӕырӕт, абы дридхъӕшхы-жырт.

Дӕ тӕр мылицӕм дыкӕгъу-выӕрт зӕпымыуӕу. Сӕ сӕт цы-гыбгъу адыгӕбзӕкӕлӕ сызӕры-псалъӕри, си гъусӕм жылӕрт: «Уи адыгӕбзӕрӕц дыкӕыцӕ-лӕгъуыӕлӕр». Сӕри: «Уӕ уи нӕр къыжу зыбӕлпӕхъыри, мыбы дьӕрӕшыцӕмӕспӕсур дыкӕа-щӕлӕу аращ», - пӕздзыжырт. Махуӕ гуарым библиотекӕм дыкӕикӕйу дьӕзгъуруӕу: «Уӕу, мылицӕм дыкӕгъу-выӕлӕн хунӕмыс цыкӕлӕ, цы-выгъуӕкӕлӕ дыгӕкӕуӕж, адӕкли-мыдкӕли домгыӕлӕпӕкӕлӕ». Дьӕдӕллӕр ди занцӕу мет-роум дьухомжӕ. Иджы дынос цыжытӕлӕм, дӕнӕт... дыкӕ-гъуыӕлӕ мылицӕм. Сӕ уры-сыӕбзӕкӕ жызоӕл: «Дыкӕы-щӕлӕгъуыӕлӕр къызгъурылӕр-къым, ди нӕкум зыгъур илажӕ хьӕмӕрӕ жылӕм ямы-цӕл гъур тцӕрӕт, метром дь-жӕу аращ икӕри илӕри...» Езӕр погуфӕкӕри, жӕлӕ: «Псо-ри метро ихьӕлӕпӕкӕи мажӕ, фӕ къыкӕыппӕлӕкӕш фьз-дӕжӕр. Аращ фыкӕыцӕз-гъуыӕлар».

«Нарт» ООО лӕухуцӕлӕпӕм утӕгъӕлӕлӕхъынынт. Сӕт абы фӕлӕцӕ цӕ дахӕм и къӕжӕлӕр?

«Нарт» лӕухуцӕлӕпӕм бухгалтер лӕухуцӕлӕбзӕхӕр шы-доццӕ. Бухгалтер зыбжанӕ

шӕлажӕри, абыхэм фирмӕ гурӕхӕр е цыху шхьӕхуӕхӕр къӕгъӕщӕлӕлӕш. Лӕжӕкӕлӕ хьунури езыхэм зарӕфӕтын-шым хуӕдзу доубзыху. Хӕти къокӕуӕри, ди бухгалтерӕр бгъӕдзӕу, дӕфтӕр лӕухуӕр, ахьшӕ егъӕхьын-къӕгъӕхьын-хӕр егъӕтӕмӕм, хӕти, телефон-кӕлӕ къӕпсалъӕурӕ, абыкӕлӕ зо-фӕкӕлӕ Е. псалъӕм папцӕл, Ма-гадан шыц гуарым дыдо-лажӕ иджыпстуи, Ин-тернеткӕлӕ ди сайтӕр къагъу-ри, зыкӕытпашцӕш, электрон лӕмалкӕлӕ зӕгурылӕныгъӕхӕри зӕдхуылӕлӕш. Я лӕухуцӕлӕпӕм и бухгалтерие лӕухуӕр ид-до-гъӕкӕуӕкӕлӕ, езыхэм мазӕм те-хуӕу улахуӕ шхьӕхуӕ ди сӕтӕм къральхъӕ. Цыхуӕхӕр куӕдрӕ зыхуей хъу лӕухуцӕлӕбзӕщ бухгалтерие лӕухури, лӕжыгъӕн-шӕ дьхуркӕым зӕи.

Ди лӕухуцӕлӕпӕм «Нарт» фӕлӕтцын шӕцӕуӕр! Си адӕм и цӕр Нартц. Лӕухуцӕлӕпӕр бухгалтерием пыцӕуӕ цыта-кӕым нӕхӕпаӕм. Си дӕлхуӕм мӕкъумӕш лӕуху гурӕхӕр зӕри-хуӕн и гугъати, иужкӕлӕ, къы-мыгъӕсӕбӕлӕпӕж шхьхуӕм, сӕ лӕухуцӕлӕпӕлӕ сӕхъуӕжӕш, Абы шӕцӕуӕц «Нарт» шыфӕлӕтцар. Туризм лӕухуцӕм пыцӕуӕ суб-лат фирмӕр. Си адӕр шӕолым шылӕжӕт игъӕлӕцӕм. Геогра-фиемкӕлӕ иригъаджӕу цыташ. А зытӕспӕлӕхъ къӕрӕлӕкӕм, картӕмкӕлӕ сабийхэм яригъӕ-лӕгъуӕхэм езыр къышӕсшӕ-кӕуыни, и нӕгу зӕгъуӕжыӕм сӕхъуӕсӕрт. Аршхьӕкӕлӕ, къу-пӕшӕуӕз илӕ хъури, гъуӕгъуан жыжӕ тӕуӕвнуи лӕмал илӕжа-кӕым.

Зы зман ди лӕухуцӕлӕпӕр дӕлажӕу цыташ хамӕ къӕр-алым къыкӕйу адыгъшым, адыгъ уанӕм тӕухуӕу гъӕцӕлӕ-гъуӕн гурӕхӕр къӕзыцӕлӕ-гъуӕн гурӕхӕр къӕзыцӕлӕ-гъуӕн гурӕхӕр ди шыналӕм къа-кӕуӕхэм. Ахӕр зыдихъӕхъыну къытшыцӕу шыппӕлӕхэм, шы фермӕхэм тшӕрт, дахӕ гурӕхӕр едгъӕлӕгъуӕрт. Туризмӕм и лӕухуӕр дьхуын хуей хъуащ 2005 гъэм жапугъуӕм и 13-м къы-хъуа лӕухуӕм иужкӕлӕ. Респуб-ликӕм туризм шылӕжӕтхъым, цыхуӕхэм я къӕкӕуӕныр зӕпы-уӕт.

«Лашын» и фӕлӕцӕгъуӕ Бзылхуӕгъӕ хасӕ къызыбгъӕ-пӕшӕш илӕз зыбжанӕ илӕ. Абы укӕытӕзгъуыӕлӕнур...

Пӕжш, Бзылхуӕгъӕ хасӕ зӕхъуӕлӕш. Абы и япӕ зыхы-жӕр Сирием къыкӕйа ди шыпхуӕхэм ятӕдухуати, къӕд-гъӕлӕгъӕри, дьӕзбгъӕдзӕсц, дьӕзӕрыцӕхуат. Иджы дьӕзо-рощӕлӕ. Адыгӕ бзылхуӕгъӕм къа-кӕуӕлӕкӕлӕ лӕухуӕгъӕ да-хӕрш дьӕзӕтӕспӕлӕхъыри, дгъӕкӕуӕрт. Иджыблӕгъӕ: «Си анӕм и пӕцӕлӕпӕм» («Мами-на кухня») тхыльӕр къыдӕд-гъӕкӕлӕш. И фӕлӕцӕгъӕми гуры-лӕуӕзуӕ зӕрищӕлӕ, си анӕм ипӕцӕлӕ шхыныгъуӕхӕрц зи гуӕгу шыӕр. Уи сабиугъуу узса шхыным нӕхӕ лӕфӕлӕ цы-кӕым - ар игъӕлӕлӕ псокӕлӕ лӕфӕлӕ уи лум къонӕ. Сӕри тхыльӕр хуӕстхӕц адыгӕ шхыныгъуӕ-хӕр пӕцӕфӕным сыхуӕзгъӕ-са, лӕпӕкӕ сыкӕызылӕжӕр си анӕм зӕзыгъӕлӕгъуа си анӕм. Иджыпстуи зӕлӕж илӕш ди Хасӕм. Налӕ Заур и «Таур-чытӕцӕ» тхыльӕм итхӕр Шӕрмӕт Людмилӕ и макӕлӕкӕ идӕгъӕт. Апхуӕдӕ аудио-цӕм шхьӕхуӕныгъӕ гурӕхӕри хӕлӕш, псалъӕм шхьӕкӕлӕ, ват-сапӕкӕлӕ зӕлӕпӕх хъунушц. Дь-хуейц цыху куӕдым ялӕры-хуӕн, анӕхэм я цыкӕуӕхӕр драгъӕхъыны.

Тхӕм уигъӕпсӕу! Уи му-радӕр къӕхъуӕлӕнӕу ди гу-лӕщ.

Епсалъӕр ГУГЪУӔТ Заремӕш.

Шӕуӕлӕпсым шысхьыныр фарщ

Шӕр зезыхъэм, абы гъӕву къытрихыр кӕрӕхуӕншӕрӕ бгъуӕуӕ кърихьӕлӕжынымкӕлӕ з-ран хуӕ нӕрымылӕгъу хьӕлӕ-цӕхэм, къынамылӕхэм ар ящи-хуӕмӕн хьисӕпӕкӕлӕ, пестицид шхьхуӕ гуащӕхӕр шӕлӕ-шӕ-хуӕр къӕгъӕсӕбӕн.

АТӕМИ, лӕцӕлӕгъӕлӕхӕри шыхъӕт зӕрӕтхъуӕмкӕлӕ, езы мӕкъумӕш-шӕлӕхэм гу зӕрылӕтамкӕлӕ, хад-жӕкӕлым хуцхъуӕ папцӕу ира-хьӕлӕм и мащӕлӕг-куӕдӕгъӕр хухагъӕунахуӕкӕлӕ мардӕм фӕ-гӕкӕлӕм, а лӕухуӕгъӕм езы шы-гъуӕми, къӕкӕйгъӕми йӕгуау.

Пестицидӕр зылӕлӕсӕр къӕ-кӕйгъӕхэм зи зран екӕлӕ нӕрымы-лӕгъу цыкӕуӕжыӕхэм а закӕу-кӕым, атӕл, ди жагъуӕ зӕрыхъу-ни, езы шӕлӕгулӕр «зыгъӕпшӕр» микроорганизмӕхэм я «лӕр шӕуӕд», цыхуӕхэм псӕушхъӕхэм я лӕпкӕлӕпкӕым сӕбӕлӕнагъ къахуӕзыхуӕ къалыӕт микро-элементхӕри зӕхъуӕт.

Нӕгуӕшӕлӕ къыкӕйтӕм, шӕым хьмыткӕуӕж шхьхуӕхэм мӕкъу-мӕшыцӕлӕхӕр апхуӕдизу зӕлӕлӕ хаджӕкӕхӕр зылӕгъуӕхуӕ мыхъу-цытылӕм хуӕшӕ, ахӕр зызылӕлӕлӕ псӕушхъӕхэм шыхуӕхэм я лӕпкӕ-лӕпкӕым сӕбӕл зӕрахуӕхъуӕн шӕлӕгъу цымылӕжу апхуӕдӕш.

Аршхьӕкӕлӕ, лӕцӕлӕгъӕлӕхэм зӕр-жалӕмкӕлӕ, егупсысӕр агроцӕлӕ-ныгъӕм зӕрыцӕхыгъуӕнхуӕкӕуӕ шхьхуӕхӕр шӕым ирахьӕлӕм, а лӕухуӕм гъӕвӕгъӕкӕхӕр зӕрыцӕ-гъуӕлӕкӕхъыными шӕц хӕлӕкӕым. Мыдрейуӕ къыздгъӕш зӕрыхъу-нумкӕлӕ, шылӕц хьӕлӕлӕцӕм еуӕным хунӕмысу къыдӕжу пестицидӕр зӕщӕцӕзыцӕхуӕ зыгъӕлӕуӕшӕж микроорганизмӕхӕри. Абыхэм а апхуӕдӕ зыкӕызыцӕхъыкӕлӕ «микробиологие детоксикацӕлӕ» йоджӕ. Абы и зылӕжыӕр елӕй-таш шӕы шхьӕфӕзм къыщӕкӕуӕкӕ шӕлӕлӕгъ-хуабгъӕм, шӕлӕгулӕр зыгъӕцӕлӕш псылӕгъэм, шӕлӕ-гъӕпшӕрӕ гуӕуӕсу абы хӕлхьам я лӕуагъми, нӕгуӕшӕлӕ абы хуӕд зыгъуӕзыгъуӕхэм.

Ауӕ шхьхуӕкӕи, пестицидхӕр пкӕыгъуӕ-пкӕыгъуӕкӕлӕр шӕыгу-лӕрым и чӕзум шхьӕткӕлӕхъыри епӕш, ар зыдхӕлӕлӕтӕм псыр ири-кӕуу зӕрыцӕлӕгъӕлӕдӕми, шӕлӕ-гъӕпшӕрхӕр и чӕзум зӕрыгъӕ-загъӕми, а шыппӕм шӕцӕгъ жы-лӕр къызӕрыцӕгъӕсӕбӕлӕми, езы шхьхуӕзехъӕлӕми я хӕгъуӕ-кӕуӕуӕуӕкӕуӕлӕми.

Мыри къыхъӕгъӕщӕпӕхъӕц. Гъӕ-вӕхӕлӕхэм лӕшыцу зи сӕтырхӕр давкӕхэм (жыдӕхуӕлӕлӕ зылӕхэм) я дӕж пестицидхэм я жӕкӕуӕсӕкӕлӕр (детоксикацӕр) цынӕхъ шӕлӕц, хьӕдз зыщӕхэм я дӕж зӕрыцӕ-кӕуӕкӕлӕр нӕхъ хуӕмш.

Урысӕй мӕкъумӕш кӕлӕпӕлӕ-ныгъӕмкӕлӕ лӕухуцӕлӕпӕм (Россельхознадзор) и Кавкӕз Ищхъӕр шыналӕлӕ зӕхуӕу управленӕм и Къӕбӕрдей-Балькӕр къудамӕм и лӕцӕлӕгъӕлӕхӕр ди шыналӕм и цылӕгулӕм и цытылӕцӕм шӕлӕ-хуӕрӕ кӕлӕлӕш, ирахьӕлӕш пестицидхэм я куӕдӕг-мащӕлӕ-гъӕр зыхуӕдӕр къышӕлӕшцӕ. Абы-кӕлӕ лӕмалыфӕц шӕлӕлӕ-шӕлӕлӕ-рцӕ шӕлӕлӕ лӕмшӕуӕу къыщи-хӕлӕхэм я зӕлӕлӕлӕр зӕрагъӕлӕн хьисӕпӕкӕлӕ ахӕр Ветеринар, фи-тосанитар кӕлӕпӕлӕныгъӕмкӕлӕ федеральнӕ кулӕуыкӕм и Къӕ-бӕрдӕй-Балькӕр референт цент-ром дӕж шӕлӕ кӕлӕпӕцӕлӕпӕм зӕрырашалӕри.

БӒРАУ Бышӕ.

Нобэ зи пыгыгуэ фи пашхъэ кытлэхъэ, усэу тха «Зшып-хъуибл» лүэтэж кыхъыр Шамым кытлэхъуыжу Къэбэрдэем лъалэс шызыухуэжа Захуэжэ я унагуэм теухуаш. Зшыпхъуэм я нэхъыцлэ Кубра (и цлэ лейр - Куу) и дуней тетыкэмрэ и гулгыс-эскэмрэ хъыбарым и кыхъагклэ псори зэрлпхуэ кыуэцрлэ.

Кубра зэрырахъэжар

Махуэ гуэрим, дерс нэужьым, Кубра кыуажэм къэблэгъэжу, «Шэрхъыр къэуаш», - къажрелэ я маршруткэм дэс цлалэцлэм.

Бгъэзэжынущи - гъунэгъукъым, нэсыжынущи - нэхъейщ, Ежъэнц шэрхъыр ядыжыкълэ, цлэх къэсынукъым адрейр.

Цыхубзит! я кыуажэм шыцу къыдист пшашэм а гу махэм, Блэж машинэр къыщыуылэм, тлүми абы зрагъахуэ.

«Къакълэ, дахэ, жэц ухъунуш», - къажрелэ, ягъэ кълэн? Фэклэц тлүри зэрицыхур, кыуажэм шыцу къыщлэхъынц.

Зэрхуэн тлүсплэ нэщлэ илэ хуэдэ-къым машинэм, Телефонным «псэ» хэтыжкълэм, шытц Кубра и закъуэцлэнуш.

«Уэ угур цыкълэ, укыхуэнущ», - нэхъыжкълэуэм хегъэзыхъ, Уи шхъэ укыхуэгъуэ гуэгу теныр сыт бэлыхъ.

Дахъыкълэу фэклэ дэмыкълэ, кыуажэ гулэм къыщлэхъынц, Псынцлэ-псынцлэу я узрамым долъэдж тхэркълэуэ хужыр.

Ар дыгуасэт. Нобэ гуэрим сыт маршруткэм къыщыуылэуш? Къалэ шылбым шыуныкълэуэ, хъей имылэу шытцлэ шытц.

«Дывдэлэпкъынущ», - жыхуалэу, цлалит-шым кылыхуэ защлри, Я кыллэди, я къэпхуэати - Кубра цыкълэу бгъуэтэм, къаштэ.

Абдеж дывдэм шыт гу псынцлэм ира-куауэ бжэр хуашыж, Уи нэр теухуэм, хъыджэбзым заригъхуэ къыпфлэхъынц.

«Я Алыхъ! Сыкълэуыгъанэ!» - Кубра и шхэр мэклархуэ, И гур зэгуыныным хуэдэц къралэс хъэдэгъуадахэм.

Телефонрыкъыдихыфкъым, кыфлым псори цлэхъуамаш, Рэлис псынцлэу зыпщлэнуш зы лэмали имылгъауэ...

Цлалэри Налшык шолажэ, хабзэ-хуэмшэ лэджэ цлалэу, «Алло!» «Рэлис, сызэхэлхр...» - и жуауалыр нигъэсакълэм.

Телефонры къылэцлэри, зыгъэлэ-жэр кърахаш: «Умышынэ, хъыджэбз дахэ, псори хабзэм тету тлалэ».

Жыкълэ кълых, нэгъуджэ фыцлэ... Кубра и гур флэхуэдэпэ, Иджы псори къыгуролэу, шэфэритри шытц мы гулым.

Цыжкълэ гур кърашэклэци, жы къэшэ-гуэ кърымит, «Цыжкълэ! Къетхъэжыаш, ныдошэ», - зэрхуэлэр зыхыщлэки.

Рэлис дыгуэхэм якълэжэжэ
Рэлис лэжаллэ нэужым зыцукуэ-дыит спортзалым, Тлэкуи къэгъуфлэ, ухуеймэ, шыпхуэ нэхъыщлэр къыщыпсалэм.

Здишэжыным триухуэу къытрехри... Къэхур сыт? Кубра жилэр нимыгъэсу, макъ мы-цыхум зепеуд.

Пллым лэжээн еух, я кыуажэм тхурэ тлэщым нэсыж хабзэц, Тхум текла маршруткэр далэ? Дэсыр хэт? Исар цыху дапцэ?

Шофэр гулым яхолэадэ... Къыгуэатэцлэ... Мес, йоупцлэ... Кубра къыщыцлэр ибзыщлэм, и псэр хухихын хъэзырщ.

Зэшыпхъуибл

Хабзэхуэмэ фашэ цыгыгуэ упцлэр къыщытыриуылэдыдэм, Игынын хуейу ищлэжакълэм шофэр цлалэм псалэу бидэр.

«Здашэр?» «Къалэхъыным». «Адрес?» «Хуитыныгъэм и узрам». Рэлис мыщэ лэлым хуэдэт зыкыгъат-хуэу шыцлэхъуам.

Къалэхъы хабзэ хъуамплэм нэлэзынлэм йокълэсауэ: «Ладэ» фыцлэм исц, зэкълуалэр Хуитыныгъэм и узрамырщ.

Гузвэныр къытекулаши, шэрхъэм эзыр ятежынт, И лэжэгуэхэр къэпсэлэжкълэм... Нэхъри нэхъ псынцлэж зыщынц.

Мыдрей гуыр гурыщхуээншэ: «Зэт, ей, телефонры къоу!» «Машалахъэр» хуэу телсэу, уи шхъэм имыгыныр лүэхуэжэ.

Игукълэ тхэ йолхуэу хъыджэбзыр, фыым цыгыгуэр муслъымэнц, Псалэм гугъэ храгъэхэм, и нэмысыр хуэхуэмэнц.

Цыхуэхэм гушлэгъуэ зыхуамыщлэм Гушлэгъуэрщ и гугъаллэр, Гуащнапцлэу гъагъэ цыкълэр фшлэ-къым фэ зэрбэнкълуэр.

Къэуылэхэщ. Телпхуэ лувым и мэр тэ-макълэуш цлэлэщ, «Мыр мэхами тцлэркъым... Догуэ... И шхэгуэбжэр егъэжэх...».

Бжэри лух ягъэбэуэн... Къок!... Шлалэ-кълэжыр къыкыфлэдэз, Инд кино хуэзэшамэ, къакълэу, нэгъуэжыным шеддэз.

Кубра къызэррыщлэхъуэжар
Сыт гунафым и лэмалыр - жьэкълэ диным и узчылщ, Пшашэр къытлэхъэжыам хуауы-нуш зы «дэллэ».

«Сыутыпщыж», - ажрелэ, лэмал къэ-нэжар ариу, «Зимыхъунцлэу зыри яхъкълэм», - мэгъуылэ «сэлэфитхэр».

Кыфлэц. Шлалитыр къыбгъэдэхэ... Тобэ, ярэби, Кубра Нобэ сыту фыуэ и клэ «дыгъэ ны-кълуэр» шитлэгъа!

«Тхэквондо» - арат зареджэр къыпщ-хъэ гуащэм и бэнэклэм, Къэрэгъулт эзыгъэсари - узэрхуеи-нур пшлэркъым.

Удын зырыз ящытеухэм, гузэвэгъуэ къатехъаш - Зы хъыджэбз шлалитым телкълэу хэт игъащлэм илэгуэа!

Сыт ящлэнуэр? Бгъэдыхъэну зы бэкълэу-гъуэ къалыгъэскълэм, «Клуэи, зыгуэр къыщлэш», - тлүм языр егиащ гублашхъэдэсым.

Дэнэ клуэн, зреч - узрамым гъуэ-гурыкълуи шимыгуэуэ, Тхэм кыхъымэ хъыджэбзыфым бийри и дэлэпкыгуэгуэу.

Шлалэ делэр лъэсу цлопхуэ, и лун-кълэбэр къыздымыщтэу, «Сыт къэна иджыри, ди Тхэ, Уэ Уи пшылым кыхууымыщлэу?»

«Ладэм» допклэ, зэщлэгъанэ, шэрх-хэр тхэджэу зыкыгъэш, Нэгум шлэклэр я флэщ мыхуу, мыд-рейтыр къоулэбжэ.

«Мыр амирым и флэщ хъуну?» «Хуитц эзым зыгъэхъейну». «Къызэрпхъэжэ машинэр птезыхам уплэхъынц?»

Напэтэх ар, зыухсэнхэ, жалэжыным нэмыгъэс! Псынцлэ-псынцлэу фыкълэпхыжэ, нысэ къахъкълэм махуэ къэс!

Кубра гъуэгуэм зэрптехуэ, полицэ ма-шинэ гулым Ирахуэжэ... Къагъэуылэ... Автомат кыратраубидэ.

Рэлис и ныбжэгуэхэр ар, «Ладэ» фыцлэр къауыдаш. Сыт мыбы хъыджэбз шлэдысэр? «Уи дэфтэрхэр дыгъэзлэгъу!»

Зэхэгуэгуэша яфлэщлэ, номер тетыр ирагъапцэ, Рэлис еупщлэжмэ, тыншкэ: «И цлэр хэт къэлтлэхъуэ пшашэм?»

Мес, эзыри къабгъэдэхэ, и жуауалыр нэгум къош. Куу хуржыныр игъуэтыжкълэм, хъэуэ, мес, мобдеж клэщлэхъ.

Шхэр къилэту хабзэхуэмэм и дэф-тэрыр шылэщлэхъэм, Асыхъэтым гу лытакълэм Рэлис къапльэу зэррыщытым.

Ар къызэрлэгъауэ, пшашэм нэлс къудамэ лэщлэхъэм, Къыщыцлэхэр зыдыгуэжмэ, дэлхуэ зэрлэр налуэ хъуаш.

Дэнэ шылэ хъуэн шухэр - Пенелопэ и псалыхъуэр? Лэпкълэр - шлэклэуэм, диныр - жьакълэм къыдихыжу къызыщы-хъуэр?

Хъыджэбз цыкълэм и «лэбэклэр» зы-къоымырлэр ярыкълэу, Ауэ «къысхуэгъэгуэ» къудейклэ къэрал хабзэм упфлэхъэм?

Къэхъа псори ятхыжыкълэ, паллэр нэлблэгъаш жэщыкум. Унагуытыр мэгъуавэ... Ежъэжыщ зэдэлхуэ-зэшыпхуэр.

Захуэмрэ къуаншэмрэ

Залымыгъэ хэлту пшашэ эзыхъэжэуэр цлопхъаджашлэц, Хилэфахэм зыкълэуымысэмэ, тезыр те-хуэхэри гуащлэц.

Хэлтушылу ямышлэн мурадкълэ сыт хуэ-дызым зэбзыщлэ, Адэ, дэлхуэ зимылэ дапцэм гъашлэр хуэзлаупцлэ?

Кубра, къалэщлэхъыжамы, апхуэдизкълэ и гур хэщлэ, Хабзэхуэмэм епсэлэныр къытехэ-лэат а пшыкълэуымысэм.

Ауэ, зыгъэнэмысыфлэу, ибзыщлэмэ къыщыцлэр, Хэтэт шфэзыгъэгъэжынуэр и дунейр зэлыщлэр?

Бэлыхъэ лъыхуэуэм къыгуэуэат ар. Къэралыгуэр къыкълэуымысэм, Псэгъуу узэхуапсэм сыгыт хабзэклэ улыхуэу цлэмыхуэр?

Тырку султлэну зыплэтыжэу, гъэр къэуыбуда нэхъей, И цли и шхыи бгъэуэлыгуэу, пшашэр бгъэуэуыш хъэу хуейт?

Кубра куэдэр шалыгъакълэм Къа-лэхъыным и полицэм, Къагуэуытынц, гуа-щлэхамы, иса гуыр «Ладэ» фыцлэм.

А шлалышэр къыцыхуэжмэ, я «амир-ри» къыкълэуыныш, Рэлис къэлэмэ, акылыншэм гъашлэ илэу къыщлэхъынц.

Армырамы цлэрыуэнкълэ цыхуэу зыте-мыль хъыджэбзым Хыбар зэпыщлэлэу шыцэм укыхуэ-зэт и унэцлэм.

«Лэуэщлэ! зытелэ пшашэ цыкълэр бэ-вичхэм ятекълуаш». Пэжи, пцлыи, ауэ цыхуэхэр лэны-кълуи зэррыщлэхъэм.

Я нэхъыбэм ягу лей илэхъым, уэрэ сэрэ дэщхъыркълэбзэц, Андэз штэным мумыхуэлэ, я гур зэнэ-ныпсу къабзэц:

«Цыхуэхэм ешхуэ зыхуэпамэ, цыхум ешхуэр къылыгъэуэнт, «Чупэ-чупсу» ушдыткълэ, «киндер» гуэри къыкълэуыныш».

Шысхэ ямылэу жьэрылэзэщ адыгъэ-зклэ цыхуфлэхэр, Зыгуэр кърамыцлэхэмэ, я шхэр лгъа-гуэ ялыгъыфкъым.

Адыгагъэм и узчылщи, лэпкълэм и пшлэм псэр цлалэныш, Пшашэ цыкълэ хуэуэпсэлэныри адэ цлэин къыщлэхъынц.

Зи жьэ зэтэзымылэжыр яхэри здах-ри зыщлэ «шыпхъуэр»: «Ар зи лгъауэуэ къэлэтыкълэ, хуейми, зыщлэрепхуэм».

Лэныкълэуытым я зэхуакум удэтыфмэ, зыкълэуымыс: Дин зыкълэуэ уфлэпсынцлэщ, «мы-джаурхэм» дзы пхуас.

Зэмыщхэ пфлэщлэми, телкълэуэр я хьэр. Уэр нэхъ лэуэц утыку къыллэдэм, Уи шыцлэгъуэу къыуымылэ ахэр зэрклар уи натлэм.

Къагъэуэцлэ Кубра и «лэхъуэр», хыбарыщлэхэр шыкълэуэнт: «Дин зыкълэуэ гуп мыкълэуымыщлэ Къа-лэхъы хыкълэуыщлэгъэщ».

Къэрэгъулт гулгысысэм хохуэ. Унагуы-тыр мэгъуавэ. Рэлис и ныбжэгуэу пэлытэт къалэ-кълэуы полицэ цлалэр.

Ар хамыгъэлэбжыкълэуэу, цыгы зэрры-уауэр хъыкълэуэ, «Къауыдэ пэт къыбгъэрыкълэуэти, яуклэуэ», - жалэны хэлэщ.

«Тхэуэсыхэр» къылахыжмэ, лүэхур зэхуашыну плэрэ? «Зэгъэцыхуэжынуш» жыплэу, хэт и анэ бгъэгъуэнуэр?

Дзэм хэтэ Уэллэд мэбамплэ. Мыр сыт хабзэ? Сыт къэрал? Къуаншэм пцлы зэррыталэхэм эзыр захуэу къыщгъэжэу.

Мэрем махуэм ирихэллэу Къэрэгъулт зэкълэу мэджджытым, Ллы мыщлэхуэ къыщыбгъэдэхэ, эзым нэхэрэ нэхъыжыфэу.

Ягъэтысы гулым я зым и лыхылыш, адэхуэу ныбжыш: «Дапцэ жыфлэми, фэттынущ, кхылэ, тхылыр къыщлэхъыж».

Рэлис къырджаш пшыкълэуышхэм. Ар-мырамы ягу зэрощлэ, лүэхур зыщлэщлэ адыгэм хэзэ-фкъэмэ... ахъшэ, бохъшэ.

Клэщлэ жыплэмэ, мо гулым «бэви-чыр» клэрахыж, Мащлэу къуейщлэем тралэхъэ мылькълэу тэзыркълэ хуит мэхуэж.

Ауэ, къаутыпщыжамы, клэлыпллэ-кълэуэр я куэдщи, «Гуа-щлэхамы дашынуш, - жалэ, - нэхъыфлэц, загъэуэуэуэ».

Зы эман, Кавказым икълэу Шамым клэхэм я сурэт Интернетым къралэхъати, а тхэмыщ-кълэхэр яхэт.

Утхэмыщкълэжэ гу къабзэм къуит тыншыгуэуэм хуэзэфмэ, Пэжым лүц ушлэмыкълэмэ, хамэ шыллэу ушынэхуэмэ?!

Зымы имыхъэлэзэ ихъкълэм. «Му-слымэнхэр дыбзэкълэуэщлэ!» Ялыхъ, дьэбэлэрыгъыкълэ дахэклэ дьэзэшлэж.

ЧЭРИМ Марианнэ.

Лэггунэ мафлэпэ

Нысацлэр пццэфлэным, луэу шлэным ялэу шрашалэм деж бзылухугэ нэхыжыр хуэлэлуэрт, жэ-гум зэи мафлэр шчымыклуэснэу, кэаклэмрэ кэалхумрэ Тхьэм шчымыгэццлэну.

Бзылухугэем я нэхыфлым нысацлэу кызыррашэ лян-дэрэ лэггунэ мафлэу хуэ-цаггэнар имыгэакуасу зырыгэнар.

Клэлгыгэхуабэ

Гэггунэ тэхам, зеклэу ежа-хэм клэлгызырахауэ цыта хабзэц.

Унэм икля нэужэ, шхын ягэхуабэрт, зэхэтгысхэрти яшхырт, ежаэм и луэур кыдэхуэнкля хуэлэлуэцэрт. Гэггунэ тэхар псым икыгу клэлгыпхэнкляртэктым, клэлгыжышцэртэктым, пхэнк-кля клэлрадзыртэктым.

Удж баш

Уджым шызырахауэ башш, удж пашэм илыгыу. Джэ-гуакулэм (хэтыякулэм) ину кырелуэ удж пашэм и цлэр. Ар утыкум кыхьа нэужэ удж башыр лэццелэхэ. Ар да-хуэ, екыуу шлэц: дэ цыкырэ хыдан кэуэлэн дажкля зэццлэблэц. Башышхьэм бгээ, кыашыргэ сурэт тра-шыхь.

Ялэм бжэнышхьэ тра-шыхьырт. Хэтыякулэм удж башымкля уджыр зэрегба-кыуэ, хэт сыт хуэфащэм абыкля игьэлэагуэуэ. Удж башыр илыгыу удж па-шэмрэ пшэцэ дахэмрэ удж хуэрейр зэхашэ.

Зы нарт хыбар закэуэм кыыхэц лыхьужыц ар. Нарт шу хакхуэц, Лэпц и кэуэц. Шу хэжэуэзкыуу, ехэжэ-уэ кыыхошж. Дзэхуц зуэм лыгэуэ шызырихарэ и бгээр тлауэ, и хыхэр уафэм егауэ кэакулэжу Тхьэггэлэдж вий-кля вэуэ хуозэ. Нарт шлалэм и шчыклар Тхьэггэлэдж игу иримиыху желэ: «Зи адэм и лэццлаггэр зымыдэжу нарт шу хасэу ежэжа».

ДЗЭХУЦ ар шхьэклэу шохуэ, альпым йолгэдэкуауэри, вэуэ ежэжа Тхьэггэлэдж иужэ йоуэ, зыгуэр иришцэн и гэггунэ. Ауэ лэццыхьэрктым. Апхуэдзурэ кэакулэуэиуиц

Дзэхуц

кыикухыаш, ялэклэ кыилгэдэни кыримыгэакуу. Дзэхуц я деж мэклуэжри, и адэм хуотхьэуэсхэ. «Зи адэм и лэццлаггэр зымыдэж, жери лыхьым кыи-зюудэклэц», - желэ. Лэпц и кэуэр кыгэггэггэ Тхьэггэ-лэдж удын ириггэхьыну, кыж-рилар имыгэггуну. Нартхэ я санхуафэу Тхьэггэлэдж жьантлэм дэсц, абы Лэпц кыибуурысц, Дзэхуц бжэ-кыуагым кэуэтц.

Тхьэггэлэдж хуэжыуац, хиггэуцыну бжээр Дзэхуци кыритац. Дзэхуц бжэем хэф-

ри иртыжащ. Абдеж Лэпц и кэуэм нащхэ хуишлэц, «уе-уэжынуу - еуэж, еуэжыплэ уи-хуащ» жыхуилэу. Ауэ Дзэхуц кыыхуеггэакуакым ар нэ-хыжыым иришлэн. Тхьэ-ггэлэдж бжээр Дзэхуц кыи-хыжри жилащ: «Сэ сывэу сыхэтт. Мы уи шла-лэм и бгээр итлауэ, и шхьэр уафэм иту, жыр кышцэпцэр имышлэрэ, «сэ схуэдэ дэнэ шылэ?» жилэу кыызбггэдыха-уэ штытыгаш».

Дзэхуц дерс хуэжыуащ Тхьэ-ггэлэдж лыхьым и псалыэр.

Нарт шлалэр укытэри, санэ-хуафэм кыыхошжыащ, и адэм и кыишым клэури шуиушэ а фащэ ишлэц, абыкля кыишгэггэлэуащ ехымы зэфлэклэ зэрилар. Мы ны-кыуакыуэм и льяпсэр, дауи, мыраш. Лэпц кыиуэролуэ и лэццлаггэм пццлэуэ иэри, ар Тхьэггэлэдж йоныкуэжыуэ, абы флэнэу и кэуэри зыцлэ-ггэст. Ауэ гыкля лэццлаггэр мэкуэмшым ипцэ кыуэ лэццла-ггэкым, абы и зы лыхьэу шыт флэкла. Абы кыыхкыуэ апхуэдэ дауэжэр Тхьэггэлэдж и сэбэл хэлэу, уэм шлаггэуэ кыимыкыуэ еуэ. Абы кыыдэкулэуэ, луэрылуатэм зэрихабэуэ, мы хыбарыр флым хушлэджэ - луыггэр зибэ нэ-хыжыыр еггэлэплэ.

Шчай уриуасэктым

Зэныбжэгуэ шлалитлэ зода-уэ, хэт нэхэ цыхуэ мыхьэнэншэ-ми зэхэггэакуу. Зыр нэхэ бза-джэу кыишлэкри, и ныбжэгуэр иришошжыащ. Автобус кэуэвылэплэм деж зыт таксим бггэдэхэри, йо-упшлэ:

- Горкэм и уэрэмым нэс дапцэ сызырпшэнур, си кэуэш?

- Тумэншпцл?

- Си ныбжэгуэр си гэггэмэ-шцэ?

- Апхуэдиз дыдэ.

Зигу зэгга шлалэм и ныбжэгуэм зыхуеггэацэ, желэ:

- Бжеслатэкэ, Мурат, шчай узэри-мыуасэрт.

Пццэжрэ?

Зэкэуажэгуэ шлалитлым зым адрейм цыыхуэ иритауэ зыкыом льяндэрэ кыритыжыртэктым. Зы пшыкхьэццэ гуэрим зэхуэза-уэ уэрэмым здриклуэм, и цыыхуэ зэрытелыэр аргуэру игу кы-ггэакууны укытэрти, жыхьэу кыишриггэжыащ:

- Хьэбалэ, дауэ кыишчыггэ-рэ дунейм и штыкылэр? Тлэку шчылэтылэц, пэжкжэ?

- Уэлэхыи, пэжмэ, шчылэтылэ сццлэркымыи, уаец.

- Пццэжрэ, а шчыхуэ шоста-м шгыгуэ хуабэ лыггэйуэ зы-рыштытар?

Сэ насып силэт, ахуэмэ...

- Уэлэхыи, Хьэжбий, нобэ сы-шццэфлэхьэж пэтам, и жилащ Дизыкыуажэ и ныбжэгуэм шчыхуэзам.

- Сыту, лэггунэ? Кьэхуэр сыт?

- Насып уилэмэ, сыт хэлэ, ахуэмэ нобэ сэ кэаплэ-ггэр метрибгыу зи кыыхьэ-ггэ пкццлэйи сыхьэуэжэц, ауэ...

- Е зиуагуэуэ, абы дауэ укьела-тлэ? - Хьэжбий гуза-вэу и ныбжэгуэр шчызип-лэхьылым:

- Аракь-тлэ, «ауэ» жыхуэцлэр.

Сэ насыпжыыр силэти, етулэнэ теуаплэм дежш кыишчыхуэ-хар, - жилащ Дизыкыуажэ.

Автомашинэр гэггунэ зэрытэхар

Франджы инженер Лэнуар Этвен (1822 - 1899) ялэ дь-дэу зэпкырилхьат газкля лажэ мотор зэрыт авто-мобиль. Ар уэрэмым дэту цыыхуэм ямыдэу псалыма-кыишхуэ кэхьэят. Абы ипкэ иткля, 1865 гэм «Бракэ-пльыж» унафэр кыдэклэц. Унафэм зэрыжылэмкля, а машинэр гэггунэ шрижэклэц, бракэ пльыжэ зылыгэ цыыхуэ абы ялэ иту жэн хуейт, зыгуэрим зэран хуэмыхуэн шхьэкля.

* * *

Инджылызым и кыалашхьэ Лондон и уэрэмхэм ялэ ав-томобилыр кыишчыдыхам шгыгуэ, абы ипэ иту зыгуэр жэрт, машинэ кызырыкыуэр цыыхуэм яжрилэу, ахэр гэггунэ триггэакуу, сакын зэрыхуейр ягуриггэуэуэ.

Бжыггэшхуээм уаггэггужыей

Шчым кыишчышлэдауэ Дыггэм нэс ику иту кило-метр 149.597.870-рэ, Мазэм нэс - километр 384.400-рэ дэлэц, Шчыр сыхэт 23-рэ дакыкэ 56-рэ секунды 4-м зэ кьоклэрэхуэки, Шчым Дыггэм и хуэреяггэр зы секун-дым км 29,8-рэ икыуэ махуэ 365,25-м кыелэтыкхэ, Шчым и шхьэфэр километр зэбггунэатлэ 510.100.000-рэ ма-хуэ, абы шчыцу псым процент 71-р, шчым процент 29-р ялыгшэ. Абы нэмшлэ, дэ зи хуэреяггэр кыэлэтыкхэ Дыггэр Шыхулагуэуэ галактикэм хэту зы секундым км 290-рэ икыуэ мэкрэхуэуэ.

Псалъэзэблэдз

Crossword puzzle grid with numbered squares for clues.

Кыишчыкыуэ: 1. Пхьэлэцэм кызыриггэдэцкля шчы лыхьэ. 5. Хьэжыггэ икля нэггунэ шчы гьавэхкыкхэр зракытэ. 6. Пхьащлэ лэмэпсымэ. 7. Гьуклэм и лэццлэпэ. 10. Шчы-махуэ шгыгын. 12. Урысыбзэклэ тхэуэ шчыта адыгэ бзылухуггэ усакулэуэ цлэрылуэ. 14. Унэм и зы лыхьэ. 17. Пасэрлэ адыгэ лыхьужэ. Е лутыж Борис и пьесэ. 21. «Нэхыжыэм кыишчышлэц унафэ», «Си Заремэ», «Фылуэ льяагуэм сыкыдоуджэклэ», «Льяагуэныггэм и хьэтыркыкэ» икля нэггунэ шчы уэрэц дажэ куэдэи я пса-лэхэр зи лэдакэ кыишчлэ усакулэуэ. 23. Дуней псом шчыцлэрылуэ урыс тхакыуэшхуэ. 26. Шхьэгуэсэ кэзы-шам и благащлэ. 28. Пхьэ клэпэ. 29. Псы зраклэ кум-быггэшхуэ. 30. Иджыблаггэ Японием шчелуэклэ гэгга-махуэ Олимп джэггужэм дышцэ медаль кыишчызыкхэ, Кы-лэлэхьым кыишчышлэуэ спортсменкэ.

Кыишчыкыуэ: 2. Таурихьэем узышрихьэллэ шчы лэзырызе-хьэ - мэлыэтэф, мэпсэлэф. 3. Апхуэдизкля шлалэ ма-хэци, ... кыитетысхьэмэ, и шхулэуэр йопкля. 4. «Шчыхуэр иджыри ...» - Кьэрмокуэуэ Мухьэмэд цлэрылуэ зышлэ повесть. 8. Пхьэццэхьэмышхьэ гуащлэ цыкылуэ. 9. Уафэм кьэх мыл тыкыыр цыкылуэ. 10. Ику иту тонн 60 - 80 хуэдэ зи хьэлгэггэ псэушхьэ. 11. Клыуэ пэтми бжыз зымыкылуэ. 12. Хадэхэклэ. 13. ... закэуэ мээ хьуркыым. 15. Гэггамахуэм лэщым я фэр изых баджэжэ. 16. Шчыпсалыэкля зылынэ. 18. ... зыхьэвэ нэхэрэ - бжэн зыхьэпкля. 19. Унэ зыхуэуэм кыишчысэбэл ткыуаткыуэ. 20. лэц. 22. Бын. 24. Кьуэш ... нэхэрэ - ныбжэгуэуэ. 25. лэрамэ хужэ гэггэахэр куэ-ду кызыпыкля жыг. 27. Клышкыуэ Алим и роман «Нал ...». 29. Джэрэзыкуэ мылым кыишчыггэафэ.

Зэхэзылэхьар МЫЗ Ахьэмэдш.

Шышчыэуэуэм и 14-м ди газетым тета псалыэзэблэдэым и жуауахэр:

Кыишчыкыуэ: 1. Хьэ. 4. Хьуп. 6. Тхьэакумэкыкхэ. 8. Кларц. 9. Кугуэуэ. 10. Тхьэгуэ. 13. Хьэрэ. 14. Цыирхь. 19. Курых. 20. Кьуэнтхьэ. 21. Ныджэ. 22. Псыжэ. 24. Пшыуэ. 26. Шлэакуэ. 27. Матэ. 28. Пшыхь. 32. Икы-та. 34. Боз. 35. Балэ. 36. Шындэбзый. 37. Лы. 38. Гьур. Кыишчыкыуэ: 1. Хьэмкля. 2. Шхьэц. 3. Хьышц. 5. Пша-гуэуэ. 7. Мыггунэ. 11. Кьурыкыуэ. 12. Пырхь. 13. Хьэх. 15. Хьан. 16. Брест. 17. Индыл. 18. Еджакыуэ. 23. Жыым. 24. Пэтр. 25. Клэшэ. 26. Шчыхь. 29. Билал. 30. Болэ. 31. Уэтэр. 33. Амыщ. 35. Бзий.

Ямыггэуэ зэхакыркыым

- Шхыриджэгуэ ныбалыэ, гьаблэ хуэмэ, шхьэпльыж. Шчылэ кыамылыкуэм уа-нэ трелэхьэ. Гьунэгуэр унэггунэ, кы-гуэныггужыр гьунэгуэуэ. Закыуэныггэ нэхэрэ лэл кыишчыкыуэ. Зэдэхэц лэццлэ, зэдэцлэ унэц. Зэкыуэш псори зы анэм кыишчыкыуэ. Хьуэжэ и бэцмакыуэ зы-кырегганэ. Шыныэ зилэм укытытэ илэц. Хьуэмэ, зыфлэ, мыхьуэмэ, флэнтлэ. Ямыггэуэ зэхакыркыым. Псы луфэм лусым псы икылпэр элэц. Хьунэццлэрэ кьуэнтхьын-рэ зыш. Хьэ бзаджэ тысыплэн-шэц. Шым и льякыуэ и бийш. Упццлэ и анэ флэрафлэц. Хамэ даггунэ льяагуэуэ-флэц. Мьуэблэ мьыхуэмэ, мьух шчылэхьым. Хушцлэхьымэ пшцлэрыпса-лэц. Псы мыггавэ бдэжэжы хэсц. Мьысэр малыэри, хейм и льякыуэр шлеуд. Гьэ мэкуэмэш пэтрэ яух. Гьэм и зы махуэм шчыма-хуэм уеггашхэ. Гьэмамахуэм гупкля жьауэри унэц. Гьэмамахуэм кыишчылэжэ шчымамахуэм бгьуэтыжыр-кыым. Гьэмамахуэм лэжэ шчыи, шчымамахуэм гу шчыи.

Напкыуэццыр зыггэжызырар НЭЦЦПЫДЖЭ Замирэц.

Каф бгы къяуагъым къыкъяуэклá пщáщэ

Сэралп Мадинэ и Арт-центрым иджылагъэ къыщызуахаш. Иорданием щыщ д лъэпкъэгъуэ Къэрэгъул Зейнэ и сурэтхэм я гьэлъэгъуэныгъэ.

ДИ ЛЪЭПЪКЪЭГЪУ пщáщэм и лэдэкъэщцэкхэр иджы ещанэу Налшык утыку къыщрехъэ. Къэрэгъул Зейнэ 1978 гъэм Иорданием къыщалхуаш. Щцэныгъэ щызыргэгъуэтáщ Лондон дэт университетхэм ящыщ зым. 2010 гъэм ар ялэу Хэкужым щыхъэщцáщ, нэхъыфйжу и адыгъэбзэри щызыргэгъуэныгъэ.

Амман щыпсэуну лэпхуа иужыщ и зэфцэкхэр нэхъ налуэ къыщыжуар. Сурэтщыццá унагъуэм щыщ хьыджэбзым и лэдэкъэщцэкхэр нэхъыбэу каллиграфие геометрие жыпхъэщэм итт. 2014 гъэм абы и творчествэм, и дуней еплыккэм зыхуэажри, сурэтхэр гьэщцáгуэну зэжыгъуэвэн щцáдзаш. Журнал, газет зэмылэу жыгъуэгъуэм зщымыщу къыхыгъэжа сурэтхэм гупсыс хэха зилэ теллэгъуэ къыхъэщцэкхэр ныр хуабжу удэзыхъэ луху гъуэщ. Зейнэ хуэцфэкхырт апхуэдэ щыккэклэ езым и дуней кыгъэщыжын. Хьыджэбзэ лэпкъэсэм еклу куэд зэхуэуанэ. Гьэщцáгуэнаркъэ, абы и щэнхэбзэ дунейр зоподжж икли пасэрей сурэтхэм гьэщцáщэ щаретгы и лэдэкъэщцэкхэм.

«Каф бгым сыкыкъяуэклауэ сыккюклуэ» (Каф бгыр Перс

лэурылуатэм, ислъам диним и къэхуэклэр къэзыгъэлъагъуэ тхьдэм къыхъщ пасэрей бгыжыщ, щцым и гъуэну къалытэу щытащ а щыпкэр) иджырей гьэлъэгъуэныгъэм щцáгъыбзэ и бэщ. Мыбы и фцэныгъэр Зейнэ игу къэзыгъэклэр Тыркум къыщалхуа абхъаз философ, тхаклуэ Ягъэн Мурат «Я пришёл из-за гор Кавказа» романырщ.

Къэрэгъулым илэккэ утыку къыхъахэм хуэдэу, мыбыи удз гьэгъахэр къэбэккэми, абыхэм лъэпкъ гупсысэмрэ лъэпкъ узымрэ зырыхэгъэпщклар кьэлъагъуегуейкыым. «Удз гьэгъахэм зыкыщыцэлуахыр щымаухэр икыу гьатхэр кыхъа иужыщ. Дызэрят зэманыр лъэпкъым и къэщцэрэщцэжы-

ныгъэм и лъэхъэнэу кызо-кызытэри, сэри аращ удз гьэ-гъахэр куэдэ си сурэтхэм щы-хъэгъуэар», - жейлэ Зейнэ.

А сурэтхэм теллэ дэхэ кудей фцэкэ яхъымылгъагуэни щылэщ, ауэ Зейнэ и лэдэкъэщцэкхэм зырыщыту хэхэс адыгъэхэм я узыр зыхуагъащцэ. Итланэ, пасэрей адыгъэхэм хуэдэу, абы кыыхык плы-фрэхэм цлуэгъэнэ, нэм кы-щцэуэ яхэткыым.

Гьэщцáгуэныгъэ Къэрэгъул Зейнэ и дуней еплыккэр, гупсысэклар. Ди гуагъуэ фыщы-догъэгъуазэ абы и гьэлъэгъуэ-ныгъэм, лъэпкъым теухуауэ кьыджылахэм: «Сызэрццэкларэ си адэшхуэ-анэшхуэхэм Хэкужым теухуа хьыбархэр кыжжэжырт, лъахэм и даха-гъым, фцэрэфлагъым срагъэ-хуапсэрт. Абы щыгъуэ Ин-тернетым дунейр апхуэдизу зэщцоблатэкымы, ар слъагъу-ну лэмал силэтэкыым. Къысхуэ-нэжрати, си нэгу кыщцэзэгъу-вэрт, куэдрэ сепщыкхырт. Сэ лэджэрэ Хэкужым сепгусы-саш икли сыщцыпкыум аджэ щынальэр си нэгу зырыщцэтар кыщыгъэлъэгъуэажэу аращ сурэтхэм. Илпэс 15-м щцэгъуэ мыпхуэдэ сурэт щцыккэм зыры-зеспщытри, а зэманым кыри-убыдзу Амман, Москва, Дубай, Лондон утыку кыщысхъащ си сурэтхэр. Ауэ Налшык зыры-щыгъэлъагъуэм псом хуэмы-дзу сыщогуфылк, си лъэпкъ-кэгъуэхэм си сурэтхэр ягу ири-хьмэ, сэрккэ насыпшыщуэци. Дапхуэдизу си сурэтхэр дажэу жафам, Жэкум и теллэр сур-рэтщыщым я нэхэ лэзэмэ нэ-су кыхуэгуэлъэгъуэнукуым! Щыпкэ куэдым кыщцáщыу адыгъэхэр. Ди лъэпкъ хабзэр, псэуклэр, гупсысэклар, зэфцэ-клар, щэнхэбзэр зымащцэккэ нэхэ мыхуэмы дунейм нэхъыбэжу кысхуегъащцэм, сынасыпфцэу зыслыгъэжы-нущ».

Къэрэгъулхэ я пхуэм и лэдэкъэщцэкхэр телыджэщ, гьэ-щцэгуэныгъэ абы и дуней лъа-гъуэклэри.

Фокладэм и 3 пццондэ еклуэ-кынуцэ гьэлъэгъуэныгъэр. Гулгыж зыщлу абы клуэм дэрэ-жгъуэ зэригъэжынуком шэч хэлъкыым.

ЩОМАХУЭ Залинэ.

Къуныжъ Ролан Европэм щытоклэуэ

Мы махуэхэм Латвием щеклуэащ дзюдомккэ ныбжыщцэхэм я Европэ зэхъэзэхуэ. «Арена Рига» спортком-плексым щыцэхуэсат къэрал 37-м кыккэ, зи ныбжыыр илпэс 15-17-м ит щцалэрэ хьыджэбэу 400-м щцигъуэ.

ЗЭХЪЭЗЭХУЭМ и етуанэ махуэм утыкур кылытысаш Урысей Федерациэм и командэ кыккэхэм хэт, Къэбэрдей-Балъкъэрым щыщ Къуныжъ Ролан. Зи хьэлъагъыр килограмм 73-м нэбл-гъэхэм я зэпщцэтыныгъым теклуэныгиппл (абыхэм ящыцу 3-р хухаа зэманыр и ккэм нэмысу!) Литван, Германием, Польшэм, Словением кыккэхэм кыщыцфэзыкхэ ди лъэпкъэгъур ккэуэ злуццэщ цыхуэзаш серб щцалэщцэ Гранович Душан. И хьэр-хуэрэгъур «иппон»-ккэ кытридзэри, Къуныжым ди кьэралым дыщэ медаль кыхуэиуащ.

Ригэ сызэрщыцэтукам нэхэри сытрегъэгъушхуэ лъагаплэ-щцэхэм зеспщытныгъу икли дэтхэнэ зи спортсменни и хуэпсаплэ олимп дамыгъэм сыхуэклуэну, - жиашцэ Ролан зэхъэзэхуэр иуха иужыккэ. - Мы гъэм щцалэгъуэлэ зэпэуэхэм си кьарум сыше-плыжынуц. Латвием сызыпэмыплла хьэрхуэрэгъуэ кыщысху-кыуэклэкыым - тренерхэм дэтхэнэми хуэфощэну сыхуагъэхъэзы-рат икли абыхэм фыщцэ ин яхуэццэ.

Къэбэрдей-Балъкъэр кьэрал университетым и педколледжым щеджэ, дзюдом ккэуэклуэну дахэ щцлэу гугъэ дэзэгъэщцэ! Къуныжъ Ролан гьэсэс дунейпсо класс зилэ спортым и мастер, нэхъалэм Урысей Федерациэм и чемпион хуа, Европэм кыщыщжэжаныккэ, иджы тренер цфэрылуэ Джэданэ Залим.

ЖЫЛАСЭ Замир.

Сурэттым: Европэм и чемпион Къуныжъ Роланрэ и гьэсаклуэ Джэданэ Залимрэ.

Дыщэр адыгэщым зылэригъэхъащ

Шыщызулум и 13 - 14-хэм Луховице кьалэм пэгъуэныгъу Павловске кыуажэм зыхъэ-тащ шыгъащ кыккэхэмккэ Мэзкуу областым и чемпио-натрэ дунейпсо мыхъэнэ зилэ зэхъэзэхуэрэ.

КИЛОМЕТРИ 120-рэ зи кы-хъагъ гъуэуанэ щыцэпача унэ-тыныгъэм Урысеймрэ Бело-руссиемрэ иккэуэ шууиппл хэ-тащ. Гъуэуанэм и ккэм нэсы-фар тлу кудейц. Ялэ увылэр Къэбэрдей-Балъкъэрим щыщ Кьалэ Мухъэмэдрэ ар зытэса Юпитер адыгэщымрэ кьахъащ. Дыжын медальы зылэрихьар Черник Владимирщ.

Ккэуэпккэуэхэр арзэы кыщцáщ шыхэм кызыкыуаха псынщцáгъымы: зы сыхъэтым - километр 16,49-рэ.

Зытэсар мыадыгэщым, ялэ увылэр кыккэхэм Мэзкуу об-ластым и чемпионатым хэтэ Махуэ Мухъэмэди. Етуанэр - Лосевэ Дарьеш, Гоголэ Нико-лай ещанэу кьэсаш. Мухъэмэд зытэса Ламбертэ кызыкыуаха псынщцáгъыр теклуэныгъэ кы-

дей мыхуэу, Урысейм щагъуэуа рекорду кьалытащ: зы сы-хъэтым - километр 22,37-рэ. Фигу кьэдгъэккыжынщи, Урысейм Шы спортымккэ и фе-дерацэм кьэралым щыщ хэ-гъэгу 72-рэ хохъэ, унэтлыныгы 8-ккэ шы зэхъэзэхуэр ире-гъэклэуэ.

ЧЭРИМ Марианнэ.

Редактор нэхъыщхъэ ЖЫЛАСЭ Заурбэч

ДИ ХЭЩЦАЩЭР 360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык кьалэ, Лениным и цфэр зыккэуэ уэр-рам, 5, ебгъуанэ - ещцлэнэ кьатхэр.

«Издательство «Южный регион» ООО-м цытрадзаш, 357600, Ставрополь край, Есэнтгыну кьалэ, Никольскэ уэрэм, 5-А

Номерыр «Адыгэ псалъэм» и компьютер Иэнатэм шагъэхъэзырац. Газетым лэ щытрадзар сыхъэт 18.00-рщ.

Индексыр П 5894 Тираж 1.839 Зака №1860